

מדור קורסי בחירה

מטה אטיקה: מבוא / שירה אבנת*

באוניברסיטה במשך 3 שנים. לכן, העובדה שהפעם האחרונה בה נתקלתם בביוכימה הייתה לפני שנים, אם בכלל, עשויה באופן טבעי להעלות בלבכם חשש שרמת הקושי בקורס תהיה גבוהה מדי. אכן, בתחילה המושגים הביוכימיים השונים נראים מסובכים ומסורבלים, אך במהרה הדברים הופכים בהירים ופשוטים, שכן משיעור לשיעור נוצרת תמונה כוללת ברורה יותר של הנושאים הנלמדים.

הקורס נחלק לשניים: החלק הראשון של הקורס מתמקד בלימוד ביוכימה מולקולרית וכולל הכרת ה-DNA של אורגניזמים שונים וביניהם הגנום האנושי, מבנה ופעולת התאים בגוף, וכדומה. החלק השני מתמקד בהנדסה גנטית, בביוטכנולוגיה עצמה, המבוססת על הידע המדעי שנלמד בחלק הראשון. מטרת הקורס היא, למעשה, לערוך היכרות קצרה אך מעמיקה בין ביוטכנולוגיה ומושגיה הבסיסיים לבין סטודנטים למשפטים, אשר ייתכן ויעסקו בעתיד בתחום בתור עורכי-דין, ובזכות קורס זה יהיה להם רקע מתאים להבנת הדברים. בין אם למדתם במגמת ביוכימה בתיכון ובין אם מעולם לא היה כל קשר ביניכם לבין המדע, הקורס יפתח בפניכם צוהר לעולם מרתק: הידעתם, למשל, שאם נמתח את ה-DNA המצוי בתא אחד בגופנו, אורכו יגיע לשני מטרים? האם מסקרן אתכם לגלות כיצד שובטה הכבשה "דוליי" האם אי-פעם העליתם בדמיונכם הפרוע שאפודי-המגן בעתיד יהיו עשויים מקורי-עכביש, ומשקלם יהיה קל יותר מהחולצה שאתם לובשים עכשיו?

כל זאת, ועוד, הושג ויושג בזכות הביוטכנולוגיה המתפתחת מיום ליום.

בקורס אין דרישה לנוכחות או להשתתפות פעילה בשיעור. כמו כן, המרצה לא דורש כלל קריאה לשיעורים ואין דרישה להגשת תרגילים במהלך הסמסטר. בסוף הקורס מתקיים מבחן שהינו מבחן הבנה בלבד הדורש יישום של החומר הנלמד.

לטעמי, ההנאה המופקת מלמידה על מנגנוני החיים וגוף האדם לצד למידה על השימוש שעושה המדע בידע זה, משולבת בד בבד עם משב רוח רענן שמעניק הקורס המדעי לסטודנטים שלומדים קורסים משפטיים בלבד.

השואה במשפט הישראלי: היסטוריה, זכרון ופוליטיקה / שירי טורף

הקורס "השואה במשפט הישראלי" (2 נ"ז) הינו אחד הקורסים המרתקים ביותר שלמדתי בפקולטה למשפטים. אחת הסיבות לכך היא שהמרצה, ד"ר עידית זרטל, אינה משפטנית אלא היסטוריונית. בשל כך נלמדות בקורס הפרשיות המשפטיות העיקריות שהתחוללו בארץ לאחר השואה הן מנקודת מבט משפטית והן מנקודת מבט היסטורית. בקורס יש דרישה לחובת נוכחות והמרצה דורשת קריאה רבה. בסיום הקורס מתקיים מבחן.

אלה הם מספר מהנושאים הנלמדים בקורס, על קצה המזלג: עם תום מלחמת העולם השנייה הגיעו לארץ מאות אלפי ניצולי שואה שהיוו חלק עיקרי מעיצוב הקולקטיב והזהות היהודית בארץ-ישראל. בשנותיה הראשונות של המדינה אירעו מקרים רבים בהם ניצולי שואה זיהו ברחוב קאפו שפגעה בהם בזמן המלחמה, ודרשו להעמידוה לדן. הקאפוס היו אותם יהודים שמונו על-ידי הנאצים לבעלי תפקידים שונים במחנות. בשנות ה-50 חוקק החוק לעשיית דין בנאצים ובעוזריהם (תשי"א - 1950), שבא לטפל למעשה במצב שהתעורר, לאפשר העמדתם של הקאפוס לדן ובתוך כך לתת בידיהם כלי לטהר את עצמם. עם זאת, עשרות משפטי הקאפוס שהתקיימו נערכו בשולי המערכת המשפטית הישראלית, מתוך הדחקה למעשה של החברה את ניצולי השואה ואת הזכרון.

למרבה ההפתעה, ניצולי השואה שהגיעו לארץ עם תום המלחמה לא התקבלו כאן "בתופים ובמחולות" אלא להיפך - החברה הישראלית יצרה סטיגמטיזציה של חברת הניצולים. הדבר נבע משתי סיבות:

אנו ממשכיכים מסורת מהגיליון הקודם בתיאור קורסים המשותפים לפקולטה למשפטים ולחוג אחר. הפעם זהו הקורס "מטה אטיקה: מבוא" (2 נ"ז), המועבר ע"י דוד אנוך, ומשותף לנו ולחוג לפילוסופיה. חלוקת הסטודנטים בין החוגים היא בערך חצי-חצי.

הקדמה חשובה: אין קשר בין הקורס לבין אתיקה מקצועית. הקורס עוסק ברמה שמעל האתיקה - תורת המוסר, ולכן לא עוסק בשאלות מה טוב ומה רע, מה צריך לעשות ומה לא, אלא בראש ובראשונה בשאלה מהו ה"טוב", למה אנחנו מתכוונים כשאנחנו אומרים על משהו שהוא טוב או רע, ואיזו משמעות יש לכך: האם יש לאמירה כזו ביסוס במציאות, כגון עובדות מוסריות, או "אטומים" של טוב ורע, או אולי הכל הוא פיקציה בכלל? הקורס סוקר שורה ארוכה של גישות המנסות לתת תשובות לשאלות אלו, בוחן אותן מנקודת מבט ביקורתית ומשווה ביניהן, על יתרונותיהם וחסרונותיהן. בסוף הקורס נבחנת שאלת הקשר למשפט: האם יש קשר, או צריך להיות קשר, בין המסקנה שלנו מהו "טוב" לבין המשפט?

הקורס מגלה נטייה יותר לכיוון פילוסופיה מאשר משפטים, ומזכיר לפעמים את שיעורי תורת המשפט משנה א', אולם ברמה גבוהה הרבה יותר. ואכן, רמת ההפשטה הגבוהה היא המאפיין העיקרי של הקורס. בכל פעם שנדמה שכבר הגענו הכי גבוה שאפשר, מתברר שאפשר לעלות עוד קצת ברמת ההפשטה ולסבך את העניינים מחדש. למי שאין כלל רקע בפילוסופיה יהיה קצת קושי להתרגל לשימוש האינטנסיבי במושגים פילוסופיים וב"איזמים" למיניהם, אולם הקורס גם נותן, למעונניינים כמובן, מבוא לא רע לפילוסופיה באופן כללי - באלו תחומים היא עוסקת, איך בנויה שיטה פילוסופית, איך מבקרים אותה ואיך מגנים עליה.

הקורס כמעט ואינו יישומי (אני לא מניחה שכשתעמדו מול השופט זה יועיל לפתוח איתו בדיון על השאלה האם "טוב" זה יחסי או מוחלט, ולמה) אבל למי שרוצה לשמן קצת את הברגים החלודים במוח העייף, שכבר מזמן נמצא על הטייס האוטומטי, זה בדיקת המקום. מלבד האתגר האינטלקטואלי, הקורס גם מחייב דייקנות רבה בניסוח טיעונים ובשימוש במונחים, ומכריח אותנו לשים לב בדיוק למה אנחנו אומרים, כיצד בונים טיעון תקף, ובאיזה מונח משתמשים לציון איזו משמעות. דוגמא: רובנו נוטים להשתמש במושגים "ראוי" ו"נכון" כמושגים נרדפים: מדברים על קבלת ההחלטה הנכונה והראויה. אולם מושגים אלו שייכים למעשה לשני תחומים שונים לחלוטין: "ראוי" הוא מושג נורמטיבי, המתאר את תחום ה-ought, ואילו "נכון" הוא מושג דסקריפטיבי, המתאר את תחום ה-is. נכון שאת ההבחנה הזו למדנו כבר בתורת המשפט, אבל עובדה היא שאף אחד לא זוכר, ואנחנו משתמשים במונחים אלו, ובמונחים רבים אחרים, באופן לא זהיר.

בסופו של דבר, מדובר בקורס תיאורטי, שמיועד למי שמתגעגע לתורת המשפט, או רוצה קצת רקע בפילוסופיה, או מעוניין להיזכר מה זה לחשוב באמת.

חובות הקורס: קריאה שוטפת, של כמאמר אחד (באנגלית בד"כ) בשבוע, ומבחן בסוף הקורס.

ביוטכנולוגיה לתלמידי משפטים / שירי טורף**

הקורס "ביוטכנולוגיה לתלמידי משפטים", המועבר על-ידי פרופ' אילן סלע, נלמד במסגרת הפקולטה למשפטים אך נחשב לקורס בחירה כללי (2 נ"ז).

מייד עם תחילת הקורס הבהיר המרצה שהקורס יועבר ברמה גבוהה חרף העובדה שאנו תלמידי משפטים ורובנו איננו בעלי רקע מדעי, וכי למעשה נלמד בקורס קטן אחד את כל יסודות הביוכימה הנלמדים

ראשית, הניצולים נתפסו כ"חומר אנושי רע", שכן התפיסה הייתה שאלה ששרדו הם לא ההגונים והצדיקים, אלא אלה שקנו את חייהם בכל מיני צורות מפוקפקות. סיבה נוספת היא רגשות האשם של החברה היהודית בארץ-ישראל שנבעו מחוסר עשייה בזמן המלחמה. אמנם, גם אם היו מנסים לעשות, להציל, ספק אם הדבר היה עולה בידם, אך אפילו את המעט הסימבולי לא עשו. כך, רגשות האשם מושלכים על הניצולים.

בשנת 1954 נוסף נדבך נוסף לפרשיות המשפטיות שהתחוללו בישראל לאחר ובעקבות השואה, כשנפתח המשפט הידוע בשם "משפט קסטנר" למרות שלא קסטנר הוא זה שהועמד לדין. אדם בשם מלכיאל גרינוולד, שאיבד את משפחתו בשואה ואת בנו במלחמת השחרור, היה אדם קשה יום שהוציא לאור עלון קטן ובו יצא כנגד הממסד וכנגד שלטון מפא"י. באחד העלונים שהוציא וחילק בתיבות הדואר בירושלים, כתב דברים בגנות קסטנר, שהיה אז כבר איש ממסד בישראל, ובדבר

פרשיות שונות שנקשרו בשמו (ובמיוחד בעניין רכבת יהודים שהציל ממוות, בה היו בני משפחתו ועשירי הקהילה בהונגריה). חיים כהן, שכיהן אז כיועץ המשפטי לממשלה, החליט להעמיד לדין דווקא את גרינוולד, על הוצאת דיבה. תוך כדי המשפט, בעזרת עורך-הדין המבריק של גרינוולד, שמואל תמיר, ובזכות טעות קשה של התביעה שהעידה את קסטנר, הצליח תמיר להעמיד את קסטנר עצמו כנאשם מבחינת תודעת הציבור.

בעיניי, זכרון השואה הוא עניין עיקרי שיש לדאוג שלא ייכחד ולא יישכח. כיום, כשהשואה כבר כמעט 60 שנים מאחורינו, ושעה שניצולי השואה, הזכרונות החיים, הולכים ונעלמים מחיינו, יש לעשות הכל כדי לשמר את הזכרון ולהעבירו לדורות הבאים למען לא תחזור ותישנה ההיסטוריה. לטעמי, הקורס מהווה דרך אחת ללמוד, להכיר, לדעת והכי חשוב - לזכור.